

Evo. Gre za ameriško nizkopračunsko neodvisno produkcijo, v veliki meri za režijske prevence, filme, posnete za nekaj deset tisoč dolarjev, s katerimi skušajo mladi kupiti pozornost sveta. Verjemite, v veliki meri jim to tudi uspeva, le da tega v Sloveniji nihče ne ve. Pri nas kmalu poznalci ameriški film avtomatsko posplošujejo s Hollywoodom oziroma tistim, kar se vrti na domačem kino-sporedu. V lastni zaslepljenosti imajo seveda prav, toda če pokukate izza vogala domače hiše, vidite, kakšne majčkene bisere so sposobni nekateri sproducirati dobesedno za drobiž, za denar, ki ga v Sloveniji porabijo za eno dnevnicno odvečne tehnične ekipe. Kot bi rekli Japonci — za pest riža ali Leone, ki je imel popolnoma prav — za pest dolarjev. Rotterdam in predvsem Berlin se časovno sijajno skladata z zaključkom festivala v Sundanceu, kjer na Redfordovi farmi pregledajo celoletno neodvisno produkcijo, jo ustrezno nagradijo in pošljejo v svet. Tam filme prikazujejo cineasti, cinefili, resnični avtorji, ki dajo nekaj na originalnost, idejo, ki jim je vseeno, če je strop zelene ali rdeče barve — ponavadi že zato, ker film snemajo v črno-beli tehniki — ljudje, ki ne rečejo »ne morem posneti prizora«, ker nimajo stometrskih tračnic, krana ali *steady-cama*, temveč se spomnijo druge, manj drage in enako izvime ideje, kot je rekel Godard, h kateremu se vedno zatekamo ob takšnih prilikah. Govorim o ljudeh, ki jim film pomeni vse na tem svetu, ki snemajo zato, da povedo zgodbo, in ne zato, da poberejo šenkani denar institucije. Govorim o ljudeh, ki svoj celovečerec posnamejo za manj denarja, tudi dvakrat manj denarja, kot stane v Sloveniji študentski kratkometražni film, govorim o talentiranih ljudeh, ki jim bo nekega dne, ko dokažejo, da znajo obračati glavo, dana možnost posneti film z normalnim proračunom in verjemite, vsi naštetih znajo postaviti kamero, znajo preliti emocije iz svoje glave na platno in od tam v gledalčevo percepcijo. Na obeh festivalih smo letos videli osem neodvisnežev, mladih in starejših, videli smo dva »budžet ničla« filma, tri normalne *low-budget* filme (do milijon dolarjev) in tri filme, ki sicer že mejijo na mainstream produkcijo (do 5 milijonov), a so jih naredili avtorji, ki po pristopu ali po dosedanjem opusu in karizmi veljajo za stoprocentne neodvisneže.

1. PRED ZORO

Before Sunrise, režija Richard Linklater

Nekdo je na tiskovni konferenci poudaril,

DEKLARACIJA O NEODVISNOSTI

da ni verjel, da Američani lahko snemajo takšne filme. Res je, da redko vidimo ameriški film (pravzaprav gre za ameriško-avstrijsko koprodukcijo), ki za pripoved potrebuje praktično le dva igralca, ulico in pogled. **Pred zoro** namreč nima ne akcijskih prizorov, ne eksplozij, ne avtomobilskega pregona, ne zaključnega *twista*, ki bi preobrnil potek zgodbe. Zgolj emocije fanta (Ethan Hawke) in dekleta (Julie Delpy), ki se srečata na vlaku za Dunaj in preživita noč na dunajskih ulicah. Zjutraj gresta vsak na svoj vlak, ne da bi si izmenjala naslova ali se vsaj slikala, kar se zdi v današnji tehnološki dobi skorajda neverjetno. Toda Linklater celo fabulo izpelje neverjetno subtilno, brez odvečnih besed, naj-

večkrat govorijo igrivi pogledi, ki se umikajo pogledu drugega. Gre za enega tistih filmov, ki v svoji avtentičnosti že mejijo na poldokumentarec, ne zaradi posredne turistične eksploatacije Dunaja in njegovih lepote, temveč zaradi ljudi, ki jih v svojih blodnjah po mestu srečujeta junaka. To niso psihopati, ekstravagantneži, ki bi utegnili spremeniti potek zgodbe ali oba junaka na povsem običajnih dnevnih opravkih, ki jih v resnici dejansko srečujemo, navadni ljudje, ki v filmih v stranskih vlogah nikoli nimajo kaj iskati. In **Pred zoro** je film o ljudeh, o navadnem paru, ki ne počne nič posebnega, le srečuje navadne ljudi. Eden najpreprostejših filmov zadnjih let, daleč

od Linklaterjevih ortodoksnih predhodnikov **Slacker** in **Dazed & Confused**.

2. ODVISNOST

The Addiction, režija Abel Ferrara

Ferrara danes po hollywoodskih standardih sicer še vedno snema nizkopračunske filme, realno pa njegovi filmi presegajo spodoben proračun petih milijonov dolarjev. Kar je seveda najbolj pomembno, je neizpodbitno dejstvo, da Ferrara ostaja temni angel newyorških ulic, pravi avtor s takoj prepoznavnim pečatom in predvsem brezkompromisni radikalec, ki svojim likom nadeva strašljive demonske maske, kot že pri **Snake Eyes** (a. k. a. **Dangerous**

Game), ki mu občinstvo pred dvema leti v Benetkah ni bilo posebej naklonjeno. Poanta filma **Odvisnost** se skriva v naslovu samem: gre za vampirsko zgodbo devetdesetih, ki upošteva problem AIDS-a in splošne ozaveščenosti, kajti niti vampir danes ne ugrizne vsakogar. Kathleen (Lili Taylor) je mladenka pred doktoratom iz filozofije in nekega večera je žrtev ritualne vampirke (Annabela Sciorra). Čez čas sreča vodjo newyorškega vampirskega undergrounda (Christopher Walken), ki jo nauči obrti, vrhunec pa je zabava v čast uspešnega zagovora doktorske disertacije, kamor Kathleen ne povabi le cvet newyorške inteligence, temveč tudi intimnejše kolege, zombije, ki slovesnost spremenijo v *free-for-all blood party*. O. K., Ferrara je tokrat mestoma malce zavozil s citati Kierkegaarda in Nietzscheja, kar je bil verjetno poglobitveni razlog, da so film na projekciji popolnoma izžvižgali, osebno pa bi obsojal režiserjevega dolgoletnega scenarista Nicholasa St. Johna. Pomembno je, da je Ferrara ohranil avtorsko pozicijo, naredil mračen, depresiven film v črno-sivi tehniki, saj belih kontrastov ne boste našli. *Anti-Interview With the Vampire par excellence*. Nič kostumov, nič dekorja. Le sence in dekadentni glamour. Sicer pa, kako je že rekel Truffaut? Seveda: »Avtorji filmov niso tisti, ki jih pišejo, temveč tisti, ki jih realizirajo.«

3. DIM

Smoke, režija Wayne Wang

Režiserja poznamo tudi pri nas po filmu **Klub srečnih žensk** (*The Joy Luck Club*, 1993), sedaj pa je Wang odvrigel orientalsko preteklost in naredil čudovit, sijajen film o ljudeh iz Brooklyna. **Dim** bi lahko na prvi pogled definiral kot križanca med **Stori pravo stvar** (*Do the Right Thing*) Spika Leeja in **Grand Canyon** Lawrencea Kasdana (ali celo s **Kratkimi zgodbami** Roberta Altmana?), stična točka prebivalcev neke brooklynske ulice je namreč *cigarette-shop* Harveya Keitela, kjer se v enem dnevu življenja rešujejo usode navadnih ljudi: pisatelja (William Hurt), ki po nesmiselnem umoru žene išče inspiracijo, mladega črnca, ki beži od doma in skriva svojo pravo identiteto itd... Najlepše je življenje v revni četrti verjetno ponazorjeno s početjem Harveya Keitela, ki že 4000 dni zapored vsak dan točno ob osmih zjutraj z nasprotni strani ceste slika svojo trgovinico. William Hurt ob neki priložnosti reče, da so vse slike enake, Keitel pa odgovori, da so vse enake, obenem pa tudi različne. Vsa lepota filma je vidna v teh fotografijah, v tem monotonem ponavljanju že videne-

ga, a vedno novega, drugačnega. Absolutno najboljši film tekmovalnega Berlina, ki mu je žirija milostno podelila Srebrnega medveda. Strah pred nadvlado Američanov?

4. ZARIPILOST

Blue in the Face,

režija Wayne Wang in Paul Auster

Zariplost je najlepši primer, kako je treba snemati film, dokaz, da vsa senzibilnost filmanja izhaja iz neke trenutne odločitve, ki jo je treba realizirati takoj in ne po šestmesečnih pripravah in zagotovljeni finančni konstrukciji. Še med snemanjem filma **Dim** sta Wang in scenarist Paul Auster prišla na idejo, da bi iz preostalega materiala lahko z malce dodatnega snemanja zmontirala še en film. Zgodilo se je, kar bi si izven *indie* vod upal le malokdo. Wang in Auster sta v sedmih snemalnih dneh z identično tehnično ekipo in skoraj popolno igralsko dediščino filma **Dim** posnela potreben material in ga zmontirala v zabavno odo Brooklynu, pravo nasprotje umirjenemu predhodniku. V poldokumentarnem stilu protagonisti in specialni gostje filma, med njimi Michael J. Fox, Roseanne, Lily Tomlin, Giancarlo Esposito, John Lurie, Madonna, predvsem pa Lou Reed in Jim Jarmusch, v kameri govorijo o Brooklynu (*»Brooklyn je res v redu, zares strah me je, recimo, na Švedskem. Ljudje se ustavljajo in te sprašujejo, če je s teboj vse v redu...«*), kajenju (*»Ne vem, zakaj nacisti v filmih držijo cigareto vedno med sredincem in prstancem...«*) in osebnih problemih nasploh. Teden dni je malo za celovečerec, kar režiserja sploh nista skrivala, saj kadrov ob napaki kakšnega izmed protagonistov očitno sploh niso ponavljali, temveč so kar nadaljevali od prekinitve naprej. Tako so prizori, ki bi morali biti po vseh normativih posneti v enem zamahu, sesekljani na več kadrov, z iste pozicija kamere seveda, kot je to počel Godard v **Do zadnjega diha**. **Zariplost** je eden tistih filmov, ki je vseh vsem, ki ne more zgrešiti, ki gledalca posrka še pred najavno špico (sijajen gag s Keitelom, malim žeparjem in »žrtvijo«). Ni pogojev, da vam film ne bi bil všeč, nemogoče, verjetno gre za največji zicer vseh časov, le da ga bodo videli redki. Mali film, mali proračun, malo gledalcev.

5. ŽIVETI V POZABI

Living in Oblivion, režija Tom Di Cillo

Nagrajenec za scenarij s festivala v Sundanceu je *low-budget* film o snemanju *low-budget* filma. Steve Buscemi je režiser, ki ga na snemanju pestijo vedno večje težave,

Catherine Keener in Steve Buscemi (desno) v *Living in Oblivion*